

ári kés óta, ha a gyermekverseket tartalmazó *Dinnye Dömét* leszámítjuk, most jelenik meg először versgyűjteménye. Ez – figyelembe véve az általában könyvheti ritmusra járó professzionális irodalmi termelést – kerekén három esztendő munkájának eredményeként tünteti fel az összeállítását. Amelyben általában véve feltűnő (már a címadásból, a címadó vers hangsúlyos helyiértékéből adódik) az elegáns bizonytalanság, a tartalmi lebegtetés, a gondolati tágitás tendenciája. Naná, hogy nem a szájbarágó konkretizálás, leszűkítés, a *korszertűlen* (ön)korlátozás perspektívája! Ellenkezőleg, igenis *korszertű* – talán akár „posztmodern” – (ön)sokszorozás, lehetőség szerint tudatos önkonstruálás, még hogyha a tárgy(alás)beli bizonytalanság diadalmas *lehetőségoscilláció* helyett erőteljes és jócskán bevallott (ön)értékelési – költő esetén: „besorolási” – kérdésességgel jár is inkább együtt. Az említett szövegben: „Mi lenne, [...] / ha az ellustalkodott, elpuskázott, elszalasztott / időt [...] / hasznosan tölti [...] / [...] hol tartana vajon, / ha nem akasztotta volna meg az igyekezet, / hogy amit csinál, jól, tökéletesen csinálja-e, / megfelelően a többieknek, vagy legalábbis / annak a szintnek, amit ő maga a többiek / színvonalának, elvárásának (?), javának (?) / gondol...”

A régi nóta. Akarom mondani, a jól ismert Bertók-hang. Mégpedig a szimpatikus, eredendően szerény intonációval, törzsolvasóknak akár ott-

honosan... Számtalan emlékezetes szöveghely külön kiemelhető részleteivel gazdagodva. Pontosan, plasztikusan és intellektuális erővel, bölcséleti töltéssel rendelkezve. Figurális absztrakt helyzetképek gyanánt. Ahogy ebben a költészetben szokásos, csak most már, az életkorból következően, amolyan alkonyérzet (*afterlife-feeling*), „életvégi” számvetés futamai közé ágyazva. *Végidő-idézés* tehát mégis? A „temporalitás” eredendően szubjektív érzékelése alapján – nyilván: Bertók László (lírai hőse) részéről – mindenképp.

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(*Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2003, 94 oldal, 1390 Ft*)

ADAM ZAGAJEWSKI:

Bármilyen történet

A kortárs lengyel költészet talán egyik legismertebb alakjának, Adam Zagajewskinek magyarországi bemutatkozása ez a könyv. Még hozzá verseskönyv, lévén, hogy a szerzőben kitűnő, komoly költőt tisztelhetünk. Jelen kiadványban nyolcvan költeményt olvashatunk a bemutatás apropóján, egyszerre ismerkedve Zagajewski világával, s elmélyedve ebben az igencsak fajsúlyos lírában.

A lengyel irodalom, ha lehet ezt mondani, reneszánszát éli. A keleti

tömb széthullását konszolidáció követte, ami a kulturális élet területén is éreztette hatását. Az emigráncsoportok – jórészt ügyük okafogyottá válása miatt – feloszlottak vagy átalakultak. Mindez csak azért érdekes, mert maga Zagajewski is emigrált, bár – mint azt a kötet végén olvasható alapos, élvezetes és reprezentatív interjúból megemlíti – ő egyszerűen azért hagyta el Lengyelországot, mert szerelmes lett. Ennek ellenére Párizsban csatlakozott a Zeszyty Literackie (Irodalmi Füzetek) köréhez, melynek párizsi műhelye az emigrációs irodalom egyik központja volt.

Zagajewski verseit jellegzetes atmoszféra hatja át. Ennek egyik alapélménye a megkésetttség; egyfajta posztállapot. Az átélt jelen állandó jelleggel találkozik a múlttal, a közös kelet-európai múlt árnyaival: „Este, a város peremén, a pusztaságnak / átadott nap végén hirtelen kitör / a megkésett ünnep, és az alkonyat szanszkritja / az öröm felizzó nyelvén fecseg?” (*Megkésett ünnep*).

Meghatározó a társművészetekkel ápolt bensőséges viszony; a festészet éppúgy tárgyát képezi a verseknek, mint a zene vagy a filozófia.

Elidőzik a flamand festők képei között: „Dús óntalak, fémtől nehezek. / Fénnyel átítatott széles ablakok. / Tapintható ólomszín felhők. / Paplanszerű ruhák. Csillogó osztrigák.” S mielőtt azt hinnénk, hogy kiállításon járunk, feltárul a Zagajewski-vers másik sajátja, az erős gon-

dolatiság és a megszólítás igénye: „Mondjátok el, flamand festők, mi lesz, / ha meghámozzák az almát, ha megfakul a selyem, / ha mindahány szín rideggé hűl. / Mondjátok el, mit is jelent a sötétség?” (*Flamand festők*).

Természetes és megnyerő hangon vall a komolyzenéhez fűződő viszonyáról; különösen kedveli Bach, Mahler, Chopin és Sosztakovics műveit (*Önarckép*).

A nagy bölcselőket megidéző versekben Schopenhauer és Nietzsche alakját rajzolja meg nagy műgonddal. Megrázó képet fest Schopenhaueréről: „Hazatér, kulcsra / zárkózik a szolgája elöl. Milyen könnyedén / kattan a zár, nyilván az összeesküvés / részese. Zokog. A nagy filozófus / kicsiny teste, a hetedik kontinens, remeg. [...] E szükségtelen dolgok mind remegnek, / mintha már hullanának a bombák / Frankfurtra” (*Schopenhauer zokogi*). Nietzschevel pedig párbeszédet folytat, érdemben, nekiszégezve a vádat: „Bizonyára tudja, hogy a sötéthajú Anna Frank / meghalt, és barátai és barátnői is halottak, / és pajtásai, és barátai és unkatestvérei / barátnői is” (*Párbeszéd Friedrich Nietzschevel*).

A verseken sokhelyütt érezhető a megfoghatatlan fenyegetettség-érzet, amelytől elszakadni nem áll hatalmunkban. A halál, az elmúlás és a pusztulás képei újra és újra utat törnek maguknak, s ettől Zagajewski lírája egyszerre lesz könnyed és tragikus. Felemelően szép elégiák, ódák

sorjáznak, s mégis! Mégis az életet hirdetik: Közép-Európa és Lengyelország sorsát. Egyszerre mementó és memoár, múlt és jelen, igenlett és óhajtott jövő: „Bármi is történt, már mellettünk marad, / s velünk együtt növekszik, fonnyad. // Hanem élnünk kell, / hirdeti a rozsdaszín gesztenye. / Élnünk kell, / dalolja a sáska. / Élnünk kell, / suttogja a hóhér” (*Bármi is történt*).

S hogy mi történt velünk, olvasókkal? Meggyőződésem, hogy ajándékot kaptunk. Egy, az étellel szinte a valóságon túl is együtt lélegző költő verseit, néhol komor színeket, árajzolt kontúrokat; árnyakat, melyekből végül kibomlik a fény. Egy életmű kivonatát, amely azonban így is megismerhetőnek, sőt megismerendőnek bizonyul.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(Fordította Zsille Gábor, *Orpheusz Kiadó, Budapest, 2004, 132 oldal, 1200 Ft*)

GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ:

Azért élek, hogy elmeséljem az életem

Egyik tudós méltatója szerint García Márquez *Száz év magány* című regényének „a történetmondás lehetetlensége” volna a lényege. A szerző,

mintha csak ezt a tételt akarta volna megcáfolni, 2002-ben kiadta életregényét, amelyben újra, s halálos betegsége miatt talán utoljára – mint egy életműve méltó lezárásaként –, még egyszer elmondja mindazt, amit műveiben és a vele készült számtalan interjújában már sokszor elmondott. Családja, gyermekkora, íróvá válása, művei és sikerei történetét. Vajon miért? Miért érezhette szükségesnek ezt az „n-edik” változatot? Mást, többet mond el benne? Vagy ugyanazt, csak másképp? Kiegészít? Összefoglal? Értékel és mérleget készít?

Jogos kérdések, és mégis az olvasó, a tiszta szívű befogadó szempontjából tökéletesen fölöslegesek. A könyv megejtő bája és szépsége ugyanis éppen abból adódik, hogy még a vajtfülű Márquez-rajongót sem érdekeli a csapodár távirtdász (az apa) és a szépreményű hajadon (az anya) minden akadályt legyőző szerelme (már a könyökén jön ki), sem az, hogy a banántársaság távozása ellen tiltakozók tömegét lekasaboló géppuskasorozatok valóban eldördültek-e vagy sem, és az sem izgatja, hogy az „ezredes” (a nagyapa) az az „ezredes úr”-e, aki egész életében várja a nyugdíját, de csak hitegetik érdemeinek méltó elismerésével, mert „nincs, aki írjon” neki. Nem zavarja az olvasót, hogy a könyv szinte minden története ismerős neki vagy a művekből, vagy az interjúból. Mert valami varázslat folytán úgy figyel a szerző minden „sztóriájára”, mintha